

NORDINFO, SCANNET és IANI – kapuk az északi országok információs potenciáljához

Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország céltudatosan törekszik egy észak-európai információs és kommunikációs infrastruktúra felépítésére; ennek keretében a könyvtár-, dokumentáció- és információügy kulcsszerepet játszik.

Viszonylag nehéz azonosítani az északi online használók csoportjait, mert a rotációs elv értelmében címük gyakran változik. A SOLUG-ot (Swedish Online User Group) 1977-ben alapították, ma 300 tagja van öt regionális csoportban. A dán online használók csoportjának 250 tagja öt munkaközösségből áll (biológia és orvostudomány, dokumentumbeszerzés, terminálok, szellem- és társadalomtudományok, mikroszámítógépek). Norvégiában két csoport is létezik: a NOLUG és a NOF (Norsk Online Forening). A finn online-használókat az Információs Szolgáltatások Társasága (Tietopalveluseura) fogja össze, két regionális és négy szakmai (természettudomány, elektronika, energia, élelmiszeripar) csoportban.

A SCANNET-et eredetileg 1976-ban egy észak-európai telekommunikációs hálózatként hozták létre. Majd az 1980-as évek elején átvette a NORDINFO (a tudományos információ közös északi szervezete), s át is költözött Svédországból Esbóba (Finnország), a NORDINFO székhelyére. Bár a NORDINFO-nak nem feladata a különféle szolgáltatások támogatása, mégis hozzájárul a NOSP (Nordisk samkatalog för periodika = Folyóiratok Északi Központi Katalógusa) és a SCANNET működéséhez. A SCANNET egyik fő feladata adatbankok felépítésének és üzemeltetésének előmozdítása az északi országokban, s ennek érdekében kiadványok megjelentetése, szemináriumok és bemutatók szervezése stb.

A SCANNET által kiadott *Nordisk Databasguide* 1987-ben 312 nyilvánosan hozzáférhető adatbázist regisztrált, köztük 168 bibliográfiai, 84 faktográfiai és 27 teljes szövegű adatbázist. A legtöbb adatbázis Svédországban (109) működik, Finnországban, Dániában és Norvégiában mintegy 70–70. Az adatbázisok megoszlása tartalom szerint (csökkenő sorrendben): gazdasági élet, természet- és műszaki tudományok, jog, könyvtári katalógusok. Az adatbázisok elsősorban a belföldi igényeket szolgálják; külföldről igen kevés használó jelentkezik nyelvi okok miatt.

Nagy jelentőségű vállalkozás a NORDINFO által 1986-ban indított projekt, az IANI, amelynek célja az, hogy egyszerű keresőmenükkel és egységes parancsnyelvvél (ISO/DIS 8777) könnyítse meg a használók számára a keresést. A fejlesztési munkákat a CRI (Dánia) és a BRODD (Norvégia) végzi; az első kísérleti változatot 1988-ban mutatták be Stockholmban.

Az egyes országokban a következő adatbankok működnek.

Svédország

Affärsdata – Gazdasági adatbank, amely a főbb svéd folyóiratok alapján épül. Továbbá információkat tartalmaz 12 000 svéd vállalatról, 7400 termékről, 12 000 külföldi képviselőről és 3500 védjegyről.

TERMDOK – Elsősorban szakkifejezéseket definiál és megadja idegen nyelvű megfelelőiket is. CD-ROM-on is kapható.

VA NYTT – Környezetvédelmi adatbank, 40 000 svéd és külföldi dokumentum leírását tartalmazza; évente 3000 tétellel gyarapodik.

Norvégia

NTNF-Reports – Az 1982 óta a műszaki és természettudományi területen folytatott norvég kutatások.

STANDARD – Norvég szabványok, szabványajánlások, normatív-műszaki előírások 1923 óta. Használati nyelve a norvég és az angol.

BYBSYS – A tudományos és szakkönyvtárak automatizált rendszere, amely egy trondheimi helyi rendszerből nőtt ki, s ma 850 000 tételt ölel fel.

UBO – Az oslói egyetemen 1966 óta működik, ma 13 nyilvános részadatbankból áll. A tervek szerint integrálódik a BYBSYS-szel.

Dánia

ALIS – Ez a rendszer az északi országok központi műszaki könyvtárainak monografikus és periodikaállományáról tájékoztat. A keresés a teljes rendszerben és a nyolc részadatbankban is lehetséges. Évente 30 000 tétellel gyarapszik, naponta aktualizálják.

ONLINE-GROUP – Bibliográfiai és teljes szövegű adatbank, az alábbi részadatbankokkal: eladó lakások, házak, autók; bank- és biztosítási szolgáltatások; adatfeldolgozás és irodai kommunikáció; 15 000 dán vállalat mérlege, képviselői stb.; gazdasági élet; étel- és itallapok, konferencia- és szállodai kínálatok; képzés és továbbképzés.

RITZAU – A dán hírügynökség adatbankja; a saját jelentések mellett tartalmazza a DPA, az AP és a Reuter anyagát is. Az 1000–16 000 karakterből álló jelentéseket három nap után törlik.

PTD-basen – A Dániában 1958 óta kiadott szabadalmakat, valamint a szabadalmi kéréseket fogja át, továbbá 100 000 védjegyet 1880 óta és 7000 használati mintát 1971 óta.

NSIC – 16 000 termék és 2800 vállalat adatai, naprakészen tartva.

Finnország

PATH – 40 000 finn szabadalom 1979 óta.
 Kuka kukin on – Ki kicsoda Finnországban? 4000 személy adataival. A nyomtatott kiadvány online változata.
 SOVEX, SNTL – A faktográfiai adatbank a szovjet külkereskedelmi szervezetekről, termékekről, szabadalmakról és licencekről informál.

Uudet yritykset – A finn betéti társaságokról és a részvénytársaságokról tájékoztat. 10 000 cégre terjed ki, adatai 1984-ig mennek vissza.

/RATZEK, W.: NORDINFO, SCANNET und IANI – Tore zum Informationspotential der nordischen Länder. = Nachrichten für Dokumentation, 40. köt. 2. sz. 1989. p. 113–115./

(Papp István)

MultiPlatter hálózat a Bostoni Egyetemen

A SilverPlatter cég CD-ROM helyi hálózatát – *MultiPlatter* néven – elsőként a Bostoni Egyetem könyvtári rendszerében próbálták ki. Az egyetem (Boston College) általános profilú. (A műszaki tudományokon kívül szinte mindent oktatnak.) Kb. 15 ezer hallgató látogatja. Az online információkeresés itt 1974-ben kezdődött el (NLM, Dialog, Orbit stb.). 1985 óta a felhasználók közvetlen kereséseket is végezhetnek (BRS/After Dark, InfoTrack stb.), a GEAC rendszer pedig 1983 óta érhető el. 1989 végén már a NOTIS-ra való áttérés került napirendre. A CD-ROM-tól azt várták, hogy a legfrekvenciáltabb online szolgáltatások (ERIC, Psychological Abstracts, Sociological Abstracts) helyett ezek optikai lemezes változatát fogják használni, ami nagyrészt meg is valósult. Amellett a CD-ROM új felhasználókat is vonzott, akik most egyéb szolgáltatások iránt is fogékonyabbak.

A *MultiPlatter 1-et* 1987 januárjában vezették be, négy IBM mikroszámítógéppel, négy CD-ROM lejátszóval, vezérlőegységgel. Mindegyik munkaállomáshoz nyomtató is csatlakozott. A SilverPlatter cég hasznos visszajelzéseket kapott a könyvtártól, amelyeket figyelembe vettek a hálózat tervezésében. Egyes adatbázisok (PsycLit, ERIC) túlterheltek voltak, ezek használatát napokkal előre elő kellett jelezni, a régebbi anyag tanulmányozásához gyakran kellett a lemezeket cserélni. Alapítványi támogatással (50 ezer USD) és saját fejlesztéssel (75 ezer), továbbá az IBM-től kapott eszközök segítségével a hálózat 1988 őszén épült ki. A berendezések: IBM PS/2 Model 50 és 70 mikroszámítógépes munkahelyek (30, ill. 60 megabájtos merevlemezzel), Toshiba CD-ROM meghajtók, IBM Quitwriter III típusú nyomtatók. A hálózati szoftver a Novell IPX 2.12 verziója.

Az új rendszerrel kapcsolatos hírverés visszafogott volt, nem akarták, hogy az olvasók megrohanják őket. Az egyetemi lapokban jelentek meg ismertetések, könyvtárlátogatásokat, bemutatókat szerveztek. Ma már a CD-ROM-on való keresést sok tanár is megköveteli. A bevezetés óta már más CD-ROM termékekre is igény támadt, a rendszert bővíteni kellett (Oxford English Dictionary, CIRN, Medline, CINAHL).

A vállalkozást a referenzkönyvtárosok izgalommal, egyben idegenkedéssel fogadták, meg kellett nekik magyarázni, hogy ez csak kísérlet, és fennakadásokkal lehet számolni. (Az első héten többször újra is kellett indítani a rendszert, de rövidesen "beállt", és attól kezdve simán működött.) Ahogy a híre terjedt, egyetemen kívüli használók is érdeklődni kezdtek iránta.

A felhasználói képzés nagy része a helyszínen történik, és 10–15 percet vesz igénybe. A billentyűzet áttekintő ábrája mellett egy útmutató segítette a felhasználókat, újabban pedig oktató videokazettát is készítettek. A BRS/After Dark szolgáltatás kapcsán már volt egy tanfolyamsorozatuk, ez most kibővült.

A tervek között szerepel további munkaállomások és lemezmeghajtók beszerzése, más CD-ROM előállítók (pl. UMI) optikai lemezeinek használata, a használati engedélyek kérdésének rendezése, a használati statisztika automatikus rögzítése, az adatbázisoknak az egyetemi nagyszámítógép közvetítésével való használata, a hallgatók Macintosh személyi számítógépeivel kezelhető változatok, esetleg Macintosh munkaállomások beszerzése.

/GRANT, M. A.–STALKER, J. C.: The MultiPlatter CD-ROM network at Boston College. = Laserdisk Professional, 2. köt. 5. sz. 1989. 12–18./

(Mándy Gábor)